

Honesta Gymnasieskolor AB
Organisationsnummer 559025-8108
info@honesta.se

2024-04-11
Dnr SI 2022:8458

Uppföljningsbeslut

efter kvalitetsgranskning av
undervisningen i källkritiskt förhållningssätt
– fokus gymnasieskolan
vid Höga Kustens Teoretiska Gymnasium i
Örnsköldsviks kommun med Honesta skolutveck-
ling AB som huvudman

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Höga Kustens Teoretiska Gymnasium avseende verksamhetens kvalitet inom undervisningen i källkritiskt förhållningssätt – fokus gymnasieskolan. Granskningen genomfördes under höstterminen 2023.

Vid granskningen identifierade Skolinspektionen 3 utvecklingsområden som angetts i beslut den 4 oktober 2023, dnr SI 2022:8458.

Skolinspektionen har begärt att huvudmannen för Höga Kustens Teoretiska Gymnasium senast den 29 mars 2023 ska redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån identifierade utvecklingsområden. Honesta Gymnasieskolor AB har kommit in med en sådan redovisning den 27 mars 2023.

Beslut efter uppföljning:

Undervisning för att främja elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda digitala och andra källor.

Utvecklingsområde 1:

Rektorn och lärarna behöver skapa en samsyn på hur undervisningen i källkritiskt förhållningssätt ska utvecklas.

Skolinspektionen bedömer redovisade åtgärder på följande sätt:

- Huvudmannen har vidtagit tillräckliga åtgärder för att höja kvaliteten.

Utvecklingsområde 2:

Rektorn och lärarna behöver se till att eleverna i sina uppgifter ges rika möjligheter till att resonera kring källkritiska bedömningar utifrån ett relevant begreppspråk:

Skolinspektionen bedömer redovisade åtgärder på följande sätt:

- Huvudmannen har påbörjat ett arbete som ligger i linje med Skolinspektionens bedömning av vad som behövs för att höja kvaliteten inom bedömningsområdet.

Utvecklingsområde 3:

Lärarna behöver ge eleverna tydlig och framåtsyftande återkoppling när det gäller att söka, granska och värdera källor så att eleverna kan utveckla sitt källkritiska förhållningssätt.

Skolinspektionen bedömer redovisade åtgärder på följande sätt:

- Huvudmannen har påbörjat ett arbete som ligger i linje med Skolinspektionens bedömning av vad som behövs för att höja kvaliteten inom bedömningsområdet.

Skolinspektionen avslutar härmed granskningen.

Bakgrund

Undervisning för att främja elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda digitala och andra källor .

Bedömningen var att ett utvecklingsarbete behövde inledas inom följande:

- Rektorn och lärarna behöver skapa en samsyn på hur undervisningen i källkritiskt förhållningssätt ska utvecklas.

I huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder framgår att huvudmannen arbetat med att öka samsynen i undervisning i källkritiskt förhållningssätt.

Lärarna och rektorn har gemensamt läst innehållet i beslutet. Utifrån beslutet har de kartlagt och synliggjort vad lärarna redan gör i undervisningen i syfte att förstärka och bevara det som fungerar. Dessa diskussioner har i sin tur lett till en större förståelse och samsyn kring källkritik och källkritiskt förhållningssätt. Skolan har även utarbetat en gemensam plan för hur eleverna i de olika årskurserna ska undervisas i att söka, sälla, granska och värdera information i olika källor. Planen är utformad utifrån en tanke om progression. Planen innehåller också gemensamt överenskomna punkter som syftar till att sammanfatta viktiga lärdomar utifrån vad skolan behöver adressera sett till undervisningen i källkritiskt förhållningssätt. Dessutom innehåller planen även förslag på olika ämnesspecifika uppgifter. Lärarna och rektorn på skolan har också diskuterat vikten av undervisningen i källkritik utvidgas till att inkludera källtillit samt att de också behöver arbeta med att rusta eleverna att kunna förhålla sig källkritiskt till rörliga bilder och bildmanipulering. På de pedagogiska konferenserna jobbar lärarna också med källkritik i syfte att skapa samsyn. Huvudmannen meddelar också att de planerar för återkommande konferenser där källkritiskt förhållningssätt tas upp och adresseras. Höstterminen framöver alltid inledas med diskussioner och planering av skolans arbete med källkritiskt förhållningssätt. Delar av skolans personalen kommer även att delta vid Internetstiftelsens "Källkritikens dag". Huvudmannen beskriver också att skolan i högre utsträckning kommer utnyttja stadsbiblioteket och dess kompetens gällande till exempel artikelsök, information, sökfunktioner, digitala verktyg med mera. Lärarna och rektorn

har också enats kring att de kommer använda sig av Internetstiftelsens "Källkritik på nätet" och Skolverkets "Guide till källkritik för lärare" som mall och kvalitetssäkring i arbetet om källkritiskt förhållningssätt i undervisningen. Ytterligare en insikt som kollegiet har gjort är att kommer tydligare blanda analoga källor med digitala.

Skolinspektionen bedömer att huvudmannen har vidtagit tillräckliga åtgärder för att höja kvaliteten.

Bedömningen var att ett utvecklingsarbete behövde inledas inom följande:

- Rektorn och lärarna behöver se till att eleverna i sina uppgifter ges rika möjligheter till att resonera kring källkritiska bedömningar utifrån ett relevant begreppsspråk:

I huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder framgår att rektorn och lärarna enats om att de i undervisningen bör använda ett begreppsspråk som är relevant för eleverna och som hjälper dem både förstå och tillämpa olika källkritiska begrepp. Huvudmannen skriver att dessa begrepp och bedömningar successivt kommer introduceras till eleverna utifrån en tydlig progressionstanke. Huvudmannen skriver vidare att undervisningen kommer att inkludera tydligare uppgifter och ämnen relevanta för elevernas vardag för att se till att eleverna hålls aktiva och engagerade i sina källkritiska bedömningar. Det är något som kommer innebära både analys av text, bild och film utifrån såväl historiska som dagsaktuella händelser.

Skolinspektionen bedömer att huvudmannen har påbörjat ett arbete som ligger i linje med det som Skolinspektionen anser behövs för att utveckla arbetet. Skolinspektionen förutsätter att huvudmannen utvecklar det påbörjade arbetet genom att genomföra det planerade insatserna.

Bedömningen var att ett utvecklingsarbete behövde inledas inom följande:

- Lärarna behöver ge eleverna tydlig och framåtsyftande återkoppling när det gäller att söka, granska och värdera källor så att eleverna kan utveckla sitt källkritiska förhållningssätt.

I huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder framgår att rektorn och lärarna gemensamt enats om att lärarnas återkoppling till eleverna ska vara tydlig, konkret och framåtsyftande samt återkoppla på elevernas förmåga att söka, granska och värdera källor. Enligt huvudmannen innebär det att återkopplingen behöver bli mer konkret kring vilka områden eleven behöver förbättra sig samt hur detta kan göras. Huvudmannen skriver vidare att återkopplingen inte ska begränsas till något enstaka tillfälle utan

att den behöver vara kontinuerlig och integrerad i undervisningen samt att man i större utsträckning behöver bli närvarande i elevernas informationssökning. Huvudmannen skriver också att återkopplingen ska tydligare vara anpassad efter elevernas individuella behov, kompetens och färdigheter. Huvudmannen menar att detta kan komma att innebära att olika elever ges olika återkoppling.

Skolinspektionen bedömer att huvudmannen har påbörjat ett arbete som ligger i linje med det som Skolinspektionen anser behövs för att utveckla arbetet. Skolinspektionen förutsätter att huvudmannen utvecklar det påbörjade arbetet genom att genomföra det planerade insatserna.

På Skolinspektionens vägnar

X Arne Hellmark

Beslutsfattare
Signerat av: Arne Hellmark

X Johan Hieronymus

Föredragande/utredare
Signerat av: Johan Hieronymus

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: [Undervisningen i källkritiskt förhållningssätt – fokus gymnasieskolan.](#)

Bilaga 1: Bedömningsgrunder

Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet.

Inom respektive område granskas följande:

Bedömningsområde 1: Samarbete för att utveckla undervisningen om källkritik

I området granskas hur lärarna utvecklar undervisningen och håller sig uppdaterade i förhållande till en föränderlig samhälls- och teknikutveckling samt till elevernas vardag. Inom detta område är även samarbetet mellan lärare och med skolbibliotekens personal en viktig del för att utveckla skolans arbete och bidra till elevernas källkritiska förhållningssätt samt ge dem möjlighet att tillägna sig konkreta metoder för till exempel informationssökning. Lärarna behöver kunskap för att kunna undervisa eleverna om var och hur de hittar tillförlitliga källor samt balanserad information genom det som kallas sökkritik och källtillit. Lärarna behöver hålla sig uppdaterade så att undervisningen även kan innehålla moment om hur teknik och algoritmer påverkar källor och handlingar samt om hur den digitala tekniken utvecklas. I detta är en viktig del även de plattformar och forum som eleverna får information från, vilket gör att lärarna behöver hålla sig uppdaterade även kring hur dessa sorterar och visar information.

Bedömningsområde 3: Källkritiken är ständigt närvarande i undervisningen och involverar olika källor och uttryckssätt

Området handlar om huruvida lärarna återkommande genomför undervisning om källkritiskt förhållningssätt i undervisningen. Forskningen visar att kombinationen av kunskapen inom ett ämne och dess vetenskapliga grund och förhållningssätt tillsammans med konkreta metoder för källkritiskt granskning och värderande är särskilt viktigt. Det är därför viktigt att lärarna kontinuerligt integrerar undervisningsmoment om kritiskt tänkande och ett källkritiskt förhållningssätt i respektive ämne.

Det är viktigt att undervisningen innehåller både teoretiska genomgångar och praktiska övningar av källkritiskt förhållningssätt och metod, och att dessa är ständigt levande/närvarande i undervisningen. Läraren behöver presentera olika källkritiska metoder som är relevanta utifrån ämnets vetenskapliga grund samt ge eleverna en möjlighet att reflektera över hur olika digitala källor och informationsflöden kan värderas utifrån olika vetenskapliga traditioner och metoder. Det är således av vikt att undervisningen involverar såväl text som bild, rörlig bild och ljud, samt de plattformar som eleverna använder sig av.

Bedömningsområde 3: Eleverna får stöttning i användningen av källkritiskt förhållningssätt

I området granskas hur lärarna ger eleverna möjlighet att omsätta, utveckla och befästa sina källkritiska förmågor och förhållningssätt. För att utveckla elevernas källkritiska förhållningssätt är det viktigt att lärarna tar ansvar för och leder eleverna genom att medvetet skapa uppgifter med ett väl valt innehåll och med genomtänkta frågor som eleverna ska undersöka. Lärarens ledning och stöttning bör även innebära att eleverna får stöd och konstruktiv, åldersanpassad feedback för att utveckla ett källkritiskt förhållningssätt i förhållande till både digitala och tryckta källor. En annan viktig aspekt är att eleverna ges stödstrukturer, till exempel tydliga instruktioner för hur de ska arbeta eller modeller för hur saker ska presenteras, men de kan också utgöras av vägledning från läraren i konkreta situationer, exempelvis stöd i form av ändamålsenliga och genomtänkta frågor. Allteftersom kunskapen och förmågorna utvecklas över tid finns det möjlighet att minska stödstrukturernas omfattning samtidigt som uppgifterna bör stötta en progression och ge eleverna möjlighet att lära sig använda olika typer av källor samt lär sig deras styrkor och brister.

Det är viktigt att läraren utmanar eleverna att tänka utanför ramarna och ifrågasätta deras antaganden om den information de tar del av och som de undersöker samt producerar inom undervisningen. Uppgifterna bör även omfatta källkritiska tillvägagångssätt i olika typer av digitala verktyg, olika typer av källor och former av uttryck och ge eleverna möjlighet att arbeta mer fritt med undersökande uppgifter.

Bilaga 2: Författningsstöd

Gymnasieskolans syfte är enligt **skollagen** (2010:800) bland annat att ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. Utbildningen ska utformas så att den främjar social gemenskap och utvecklar elevernas förmåga att självständigt och tillsammans med andra tillägna sig, fördjupa och tillämpa kunskaper (15 kap. 2 § skollagen). Enligt **läroplanen** ska eleverna kunna orientera sig och agera i en komplex verklighet med stort informationsflöde, ökad digitalisering och snabb förändringstakt. Deras förmåga att finna, tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktig. Eleverna ska träna sig att tänka kritiskt, att granska information och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ. På så vis närmar sig eleverna ett vetenskapligt sätt att tänka och arbeta. [...] Genom studierna ska eleverna stärka grunden för det livslånga lärandet. Förändringar i arbetslivet, digitaliseringen och den tekniska utvecklingen, internationaliseringen samt miljöfrågornas komplexitet ställer nya krav på människors kunskaper och sätt att arbeta. [...] I ett allt mer digitaliserat samhälle ska skolan också bidra till att utveckla elevernas digitala kompetens. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur digitaliseringen påverkar individen och samhällets utveckling. Alla elever ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga att använda digital teknik. De ska också ges möjlighet att utveckla ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik, för att kunna se möjligheter och förstå risker samt för att kunna värdera information (Förordning om läroplan för gymnasieskolan [SKOLFS 2011:144], Lgy 11, 1 Skolans värdegrund och uppgifter, Gymnasieskolans uppdrag).

I **läroplanen** anges vidare att det är skolans ansvar att varje elev som har slutfört ett nationellt program kan använda sina kunskaper som redskap för att bland annat kritiskt granska normer, påståenden och förhållanden, kan använda såväl digitala som andra verktyg och medier för bland annat kunskapssökande, informationsbearbetning, problemlösning och lärande, kan använda bibliotek och deras resurser samt har förutsättningar för att delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv och förmåga att kritiskt granska och bedöma det de ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor (Lgy 11, 2.1 Kunskaper, Mål). Enligt **läroplanen** ska läraren i undervisningen utnyttja de kunskaper och erfarenheter av arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång samt organisera och genomföra arbetet så att eleven bland annat får möjlighet att använda digitala verktyg på ett sätt som främjar kunskapsutveckling (Lgy 11, 2.1 Kunskaper, Riktlinjer). Alla som arbetar i skolan ska, i skolans arbete med normer och värden, uppmärksamma de möjligheter och risker som den ökande digitaliseringen medför (Lgy 11, 2.2 Normer och värden, Riktlinjer).

Av **skollagen** följer att det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor (2 kap. 9 skollagen). Enligt **läroplanen** har rektorn ett särskilt ansvar för att utbildningen utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla

kunskaper, ges handledning och får tillgång till och förutsättningar att använda läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, däribland skolbibliotek och digitala verktyg. Rektorn ansvar vidare för att lärare och annan personal får möjlighet till den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjlighet att dela med sig av sin kunskap samt att lära av varandra för att utveckla utbildningen. Rektor har därtill ansvar för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen och för att stärka elevernas språkliga och digitala kompetens (Lgy 11, 2.6 Rektorns ansvar).

I **ämnesperplaner** för engelska, historia, religionskunskap, samhällskunskap, svenska, svenska som andraspråk, naturkunskap, biologi, fysik och kemi anges bland annat följande avseende respektive ämnens syfte. Undervisningen i engelska ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur man söker, värderar, väljer och tillägnar sig innehåll från olika källor. I historia ska eleverna ges möjlighet att söka, granska, tolka och värdera olika typer av källor och att använda digitala verktyg för att söka information från olika medier. I religionskunskap ska ge eleverna ges möjlighet att analysera texter och begrepp, kritiskt granska källor i digital och annan form, diskutera och argumentera. I svenska och svenska som andraspråk ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man söker, sammanställer och kritiskt granskar information från olika källor och ge eleverna förutsättningar att utveckla sin förmåga att orientera sig, läsa, söva och kommunicera i en vidgad digital textvärld med interaktiva och föränderliga texter. I naturkunskap ska undervisningen syfta till att eleverna bland annat utvecklar förmåga att kritiskt värdera och ta ställning i frågor som har ett naturvetenskapligt innehåll. I biologi, fysik och kemi ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar förmåga att kritiskt värdera och skilja mellan påståenden som bygger på vetenskaplig respektive icke-vetenskaplig grund. I ämnesperplan för samhällskunskap anges att ett komplext samhälle med stort informationsflöde och snabb förändringstakt kräver ett kritiskt förhållningssätt och eleverna ska därför ges möjlighet att utveckla ett sådant. Det omfattar förmåga att söka, strukturera och värdera information från olika källor och medier samt förmåga att dra slutsatser utifrån informationen. Eleverna ska ges förutsättningar att utveckla förmåga att söka, kritiskt granska och tolka information från olika källor samt värdera källornas relevans och trovärdighet.